

La defensa de la codificació lingüística en el “Discurs” (1906) d’Antoni Rubió i Lluch: literatura, llengua i *Volksgeist*

Vicente Lledó-Guillem

Hofstra University

vicente.lledoguillen@hofstra.edu

Lledó-Guillem, V. (2025). La defensa de la codificació lingüística en el “Discurs” (1906) d’Antoni Rubió i Lluch: literatura, llengua i *Volksgeist*. In V. Anachoreta, S. Duarte, & R. P. de León (Orgs.), *Historiografia Gramatical: norma e ideologia* (pp. 180-211). Centro de Linguística da Universidade do Porto.
<https://doi.org/10.21747/978-989-9193-77-2/hisa4>

Introducció

Després de més de dos anys de preparatius, del 13 al 18 d'octubre de 1906 es va celebrar a Barcelona el *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Joshua Fishman considera aquest congrés com un dels més reeixits dins del conjunt de les llengües minoritzades. El primer congrés d'una llengua normalment implica una situació problemàtica en què la llengua sol estar qüestionada o amenaçada des d'un punt de vista sociolingüístic (2000, p. 41). En el cas del català, el resultat d'aquesta trobada va ser molt positiu, almenys des d'una perspectiva de codificació de la llengua. Així, un any després es va fundar l'*Institut d'Estudis Catalans*, que, si bé era una institució de caràcter cultural, ben aviat va incloure una *Secció Filològica* (1911) amb l'objectiu de codificar la llengua. Es tractava d'una veritable acadèmia de la llengua catalana que de forma immediata va publicar unes *Normes ortogràfiques* (1913), un *Diccionari ortogràfic* (1917), una *Gramàtica catalana* (1918) i un *Diccionari de la llengua catalana* (1932), basat principalment en el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932) de Pompeu Fabra (1868-1948) (Hawkey i Langer, 2016, p. 93). Fabra va ser, sense cap dubte, la figura més influent en el procés de codificació de la llengua catalana durant la primera meitat del segle XX.

Cal situar el *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana* dins d'un context de transformació de la naturalesa del nacionalisme on la llengua es va convertir en un factor decisiu de la consciència nacional (Hobsbawm, 1990, p. 104; Hina, 1986, p. 371). Com a conseqüència, l'estandardització de la llengua va tindre un paper ideològic

fonamental (Wright, 2004, p. 48; Hawkey i Langer, 2016, p. 90). Dins de l'estandardització podem distingir entre la planificació del corpus y la planificació de l'estatus de la llengua.¹ Es pensava que la planificació del corpus seria una part fonamental del congrés. En realitat, es van aplegar una gran quantitat d'estudis sobre l'ortografia, la gramàtica i la lexicografia catalanes, però, com afirma Badia i Margarit, la qüestió prescriptiva de la creació d'una norma comuna es va deixar de banda amb molt poques excepcions: les presentacions de Pompeu Fabra i la del mallorquí Gabriel Alomar Villalonga (1873-1941) (Badia i Margarit, 2004, p. 503-504), i la ponència de Gregori Artizà Lapedra (1839-1921). Seguint l'ideal del romanista alemany Bernhardt Schädel (1878-1926)², Artizà va insistir en la necessitat de col·laboració d'especialistes de tot el domini lingüístic per codificar la llengua mitjançant la creació d'una Acadèmia de la Llengua (Ferrando Francés, 2019, p. 52). Tanmateix, el promotor més important del congrés, Antoni Maria Alcover (1862-1932), va considerar que no era el moment indicat perquè mancava formació filològica a les terres catalanòfones. Segons l'autor de Manacor, calia "que'l Congrés acordàs procurar medis pecuniaris a alguns joves que demostrin dots per la filologia, per enviarlos a Alemanya, empori de la dita ciència, a fi de que poguessen rebre la preparació indispensable per emprendre l'obra de la nostra gramàtica" (Alcover, 1908, p. 488). El resultat va ser que el congrés va anar molt més enllà. De fet, la planificació de l'estatus de la llengua és el que va atreure la majoria dels

¹ Seguisc la distinció establida per Kloss (1969, p. 81).

² Vegeu Perea (2006, p. 24) i Ferrando Francés (2019, p. 52).

congressistes, uns tres mil, i Alcover va aconseguir no sols reunir investigadors de la catalanística internacional, sinó també presentar el català com una llengua de cultura amb les conseqüències polítiques que açò implicava. D'aquesta manera s'havien complert els objectius immediats no només d'Alcover, sinó també els d'Enric Prat de la Riba, qui acabava de constituir el mateix any 1906 la coalició de partits catalanistes anomenada *Solidaritat Catalana* (1906) (Ferrando Francés, 2019, p. 30).

La temàtica de la planificació del corpus o codificació de la llengua va aparèixer en el discurs del vicepresident del congrés i un dels seus organitzadors, Antoni Rubió i Lluch (1856-1937), dins del conjunt de xerrades inaugurals de la convenció.³ Amb aquest estudi demostraré que el seu discurs representa una defensa de la necessitat de codificar o establir una normativa per al català, a pesar de presentar-se com un text aparentment ambivalent. Per una banda, s'afirma que la llengua catalana ha pogut mantindre una distància mínima entre la llengua popular i la llengua literària erudita gràcies a la falta d'una codificació lingüística. Com a conseqüència, al contrari de la majoria de les altres llengües romàniques, el català ha conservat millor la capacitat de reflectir l'esperit del poble

³ Rubió i Lluch va ser el primer president de *L'Institut d'Estudis Catalans* el 1907, quan aquesta institució creada el mateix any pel president de la Diputació de Barcelona, Prat de la Riba, encara no tenia una secció dedicada exclusivament a la codificació de la llengua. Rubió i Lluch era fill de Joaquim Rubió i Ors (1818-1899), Lo Gaiter del Llobregat, i va ser alumne de Manuel Milà i Fontanals (1818-1884) a la Universitat de Barcelona. Va mantindre una relació d'amistat i acadèmica molt sòlida amb Marcelino Menéndez Pelayo (1856-1912) (Hina, 1986, pp. 238-239).

o *Volksgeist*.⁴ Per una altra banda, Rubió i Lluch indica que és absolutament necessari codificar la llengua catalana per a evitar que altres llengües s'imposen sobre ella i per a donar-li un estatus internacional reconegut. Aquesta posició aparentment ambivalent respecte a la normativa aconseguix tres resultats: primerament, naturalitza la diferència o separació lingüística entre la llengua catalana i la llengua occitana. Concretament presenta una alternativa al projecte de Frédéric Mistral (1830-1914) d'una comunitat lingüística catalano-occitana unida. En segon lloc, defensa la unitat de la llengua catalana mostrant que una possible codificació comuna de la llengua es basarà principalment en la competició literària entre escriptors de tota la zona catalanoparlant. Cap varietat partirà amb cap avantatge. En aquest sentit, aparentment el conreu literari es posa per damunt de la normativa lingüística. Mitjançant aquesta competició en què defensa la unitat de la llengua i anima al conreu literari a tots els indrets, s'oposa també al colonialisme lingüístic castellà amb la metàfora de la llengua catalana com una princesa adormida. Aquesta imatge té unes ressonàncies neoplatòniques que emfatitzen i naturalitzen la unitat de la llengua. En tercer lloc, el discurs de Rubió i Lluch, amb aquests elements neoplatònics, assenyalava les contradiccions que apareixien en el concepte de filologia i de *Volksgeist* que trobem a l'obra de Wilhelm von Humboldt (1767-1835) i defensa la superioritat de la codificació i l'estudi gramatical en relació a la literatura en el context de principis del segle XX. Encara que la falta d'una normativa havia fet del català una llengua

⁴ Aquest terme no l'utilitza mai de forma explícita.

especial durant tres segles, el discurs de Rubió i Lluch pot llegir-se com una exaltació de la codificació com l'aspecte que millor reflecteix l'essència d'una llengua i d'un poble, deixant també clar que la normativa i la literatura es necessiten mútuament.

1. La diferenciació entre el català i l'occità en la historiografia literària

El discurs de Rubió i Lluch és una història comparativa de la literatura de les llengües romàniques en què es col·loca el català en una posició especial respecte a la resta de les llengües neollatines. Segons Lluch, el català es troba en una posició superior perquè ha mantingut una identificació constant entre la llengua literària i la llengua del poble. Només els toscans poden comparar-se amb els catalans en aquest sentit. La diferència és molt clara si comparem el català amb el castellà, el francès i el portuguès. Una de les raons la descobrim en el conreu intens de la literatura catalana durant l'Edat Mitjana i la manca de "mètode y disciplina gramatical, y la cultura clàssica, ennoblidora dels idiomes". Això ha fet que haja "pogut conservar millor sa identitat, y la seva unitat" (1908, p. 76). En concret, Rubió i Lluch afirma que el Renaixement va suposar una ruptura amb la llengua del poble: "la nostra parla no ha passat, més que de retop y de segona mà, la evolució del gloriós Renaixement del segle XVI, que capgirà de soca a arrel les llengües, les literatures, els sistemes polítics, el món de les idees, y de més a més establí un divorci fonamental entre 'l present y el passat dels pobles,

enterrant completament la Edat Mitjana, y creant arreu literatures més o menys aristocràtiques” (1908, p. 75).

Entre les llengües romàniques Rubió i Lluch en distingeix quatre: segons ell, el gallec i el provençal o occità van perdre la categoria de llengües de cultura abans del primer Renaixement italià, al segle XIV. En el cas de l'occità la semblança entre la llengua medieval i l'actual es “molt remota”, però tant el català com la llengua toscana haurien mantingut una distància molt menor (1908, p. 78). Així, la llengua catalana hauria assolit la seua Edat Daurada durant els segles medievals, com el toscà, però, a més a més, no va experimentar el procés de gramaticalització i aristocratització que les llengües neollatines més potents, castellà, portuguès, italià i francès, van tindre a partir del segle XVI. Posteriorment, el vicepresident del congrés afirma que, encara que la llengua provençal va gaudir d'una “primavera anticipada”, “tampoch se presenten en el nostre catalanesch tan marcades com en les altres parles occitàniques, les diferències entre la llengua vulgar y la erudita” (1908, p. 78). Rubió i Lluch estableix una diferenciació entre la llengua catalana i l'occità o provençal o el conjunt de “parles occitanes” basada en la continuïtat de la llengua o semblança entre el parlar popular i l'erudit. Cal analitzar les implicacions de l'expressió “les altres parles occitàniques” perquè es pot interpretar com la inclusió de la llengua catalana entre les varietats d'un suposat grup romànic occità-català. Aquesta possible connotació no era l'objectiu ni de l'autor del discurs ni la dels organitzadors del congrés, que estaven més interessats en la reivindicació de la llengua catalana com idioma de cultura independent.

Hem de recordar que, dos anys abans de la celebració del congrés, el poeta i filòleg provençal Frédéric Mistral havia rebut el Premi Nobel de Literatura no només per la seua obra poètica, sinó també per la seua labor filològica de codificació de la llengua occitana. Mistral havia manifestat interès i admiració per la *Renaixença* catalana i era conscient de les possibilitats de col·laboració amb el moviment de les terres catalanes quan ell mateix, amb sis altres poetes occitans, va fundar la societat de *Lou Felibrige* l'any 1854, dedicada a promocionar i defensar la llengua, literatura i cultura occitanes. Com explica Ralph D. Grillo, Mistral admirava sobretot la celebració cada any dels Jocs Florals a tots els territoris de parla catalana des de 1859, quan es van complir els quatre-cents anys de la mort del poeta valencià Ausiàs March (1400-1459). Mistral va veure els Jocs Florals com un símbol d'unitat llatina i, potencialment, d'unitat lingüística entre els catalanoparlants i els occitans (Grillo, 1989, p. 72). Mistral va destacar la unitat essencial del català i l'occità quan el poeta català Damas Calvet (1836-1891) el va visitar a Provença l'any 1861. El diumenge de Pentecosta d'aquell any Mistral va recitar l'oda "I trobair catalan", on es proclamava la restauració de la unió lingüística i cultural que havia existit des de l'Edat Mitjana. D'aleshores ençà, aquesta oda es va llegir a tots els Jocs Florals on coincidien catalans i occitans (Zantedeschi, 2024, pp. 18, 26). A més a més, cal destacar l'amistat entre Mistral i Víctor Balaguer (1824-1901). L'any 1867 Balaguer es trobava a la Provença exiliat per haver participat en l'aixecament del general Prim contra la reina Isabel II (r. 1833-1868). El maig d'aquell any el *felibre* Guillem Bonaparte-Wyse va celebrar una

festivitat de tres dies en honor dels dos autors al Château de Font-Ségugne, on Balaguer va pronunciar un discurs enaltint la germanor entre els dos pobles que compartien una mateixa llengua i raça (Zantedeschi, 2024, p. 18). Dins d'aquests paràmetres hem d'entendre les implicacions del discurs que Mistral va pronunciar el 1877 al banquet anual de Saint Estello, on estaven units els membres de *Lou Felibrige*:

Una llengua és com el pou d'una mina perquè al fons s'han depositat totes les pors, tots els sentiments, tots els pensaments de deu, vint, trenta, cent generacions. És una acumulació, una reserva antiga on cada passejant ha portat la seua pròpia moneda d'or, plata o cuir. És un monument grandios on cada família ha carregat la seua pedra, on cada ciutat ha construït la seua columna, on tota una raça ha treballat en cos i ànima durant centúries i mil·lennis. Una llengua, en una paraula, és la revelació de la vida actual, la manifestació del pensament humà, l'instrument sacrosant de les civilitzacions i el testament oral de les societats vives i mortes⁵.

Aquest fragment representa una de les millors manifestacions del concepte del *Volksgeist* (Lledó-Guillem, 2017, p. 12), que afirma que la llengua és l'element més representatiu de l'esperit del poble. Es tracta d'una idea molt pròpia de l'època del Romanticisme amb figures tan prominents com Johann Gottfried Herder (1744-1803), Johann Gottlieb Fichte (1762-1814) i Humboldt (Crowley, 2007, pp. 152-153). En realitat, el seu origen es pot trobar

⁵ He traduït a partir de la versió de Grillo (1989, p. 73).

ja al Barroc amb les idees de Leibniz (Jordan i Orr, 1970, p. 114; McElvenny, 2024, p. 10), i continua al segle XX amb una figura tan important com Karl Vossler (1872-1949), representant de l'idealisme lingüístic i considerat com un neoromàntic (Lledó-Guillem, 2017, p. 9). Es tractava d'un nacionalisme cultural on les característiques d'una llengua representarien la naturalesa o essència d'una comunitat o nació (Crowley, 2007, p. 152). La descripció de Mistral adopta uns matisos geològics de sedimentació que emfatitzen el procés històric de continuïtat en la formació de la identitat d'un poble mitjançant la llengua. En aquest procés l'existència d'una única llengua catalana-occitana es podia defensar amb elements no sols històrics, sinó també lingüístics. Cal recordar que va ser Wilhelm Meyer-Lübke el que va afirmar en la seua monografia *Das Katalanische* (1925) que el català era una llengua independent, però va destacar que, així i tot, el català era una llengua clarament gal·loromànica. Aquesta afirmació va convertir el debat sobre la subagrupació romànica del català, és a dir, si el català era una llengua gal·loromànica o iberoromànica, en el tema dominant de la romanística fins almenys el començament dels anys trenta.⁶

Tanmateix, després de posar l'occità dins del grup de llengües que no han mantingut la relació íntima entre la llengua del poble i la llengua erudita, Rubió i Lluch ens ofereix una visió del *Volksgeist* que és compatible amb l'exclusió de l'occità que hem vist abans. Recordem que la base de la diferència de la llengua catalana era la falta de gramaticalització i de creació d'una literatura aristocràtica

⁶ Per a un estudi d'aquesta temàtica vegeu Lledó-Guillem (2017).

a partir del segle XVI. El català era especial en aquest sentit, però no pas l'occità. L'autor català dona una alternativa a la metàfora de sedimentació oferida per Mistral:

L'estimem porque es nostra; porque es la vestidura ab que ha nascut el nostre ser aquí en la terra [...] no odiam cap altre llengua; les amem y respectem totes: però tant bé com ella no 'n sabem parlar cap altre, y sols en ella tenim pensament y imaginació y energies del esperit. No l'havem forjada capritxosament en sò de rebeldía o enlluernats per una falsa retòrica, ni la podem deixar sinó ab la nostra carn, perquè ella es carn y vida de l'ànima nostra; ni la podem baratar ab cap altre, per noble y gentil que sigui; perquè es Deu qui ens l'ha imposada com sant y misteriós llaç ab que han de viure indisolublement units en aquest món, la nostra paraula y el nostre esperit. Y com ha dit eloqüentment el meu amich del cor, l' ilustre Menéndez y Pelayo «no hi hà major sacrilege y ensemps més inútil, que pretendre engrillonar lo que Deu ha fet espiritual y lliure, el verb humà, resplandor dèbil y mitg esborrat, però resplandor al fi, de la paraula divina»; que no 's necessita, no, ésser fill de la terra ahont una llengua es parlada, pera sentir envers ella, si es desvalguda, una inmensa simpatia. (Rubió i Lluch, 1908, p. 81)

Rubió i Lluch basa la identificació de la llengua i el poble en l'absència d'una "falsa retòrica", que es pot identificar amb la falta d'una codificació constant des del Renaixement que hauria creat una llengua distant, diferent. Ara tenim la imatge d'un llaç estable que connota que la llengua i l'esperit del poble conserven una unitat permanent. Cal remarcar que ja no es tracta tant d'un procés de sedimentació, sinó de manteniment d'una

estabilitat que adopta inclús tonalitats neoplatòniques, ja que el català ha pogut mantindre l'equilibri i la identificació amb el poble que les llengües tenen en un principi ideal imposat per Déu. Després dels comentaris sobre la separació de la llengua erudita i popular en “les altres parles occitàniques”, la llengua d'oc ja no es pot incloure ací. Aquesta exclusió es fa més patent en l'última part del fragment quan Rubió i Lluch afirma que no cal que un haja nascut a la terra o dins d'una comunitat per sentir-se part d'un grup lingüístic que proporciona una identitat. Ens trobem amb la dicotomia sobre el *Volk* entre Heymann Steinthal (1823-1899) y August Schleicher (1821-1868). El primer afirmava que pertànyer a un poble era un acte voluntari i psicològic,⁷ mentre que el segon defenia una visió biològica i racista en què una persona pertanyia a un *Volk* i participava del *Volksgeist* per haver nascut en una comunitat o terra determinada (McElvenny, 2024, p. 28). La voluntat humana podia simplement acceptar o trair aquesta identitat natural. La imatge del llaç podria fer-nos pensar que la visió de Rubió i Lluch no és voluntarista, però el final del fragment amb els conceptes de “simpatia” i la no necessitat “[d]ésser fill de la terra ahont una llengua es parlada” deixa ben clar que sí que ho és.

Aquesta concepció voluntarista del *Volksgeist* es pot interpretar com el dret que tenen els catalanoparlants a no sentir-se identificats amb els parlants d'occità ni de compatir un mateix *Volksgeist* malgrat les similituds lingüístiques. Les circumstàncies polítiques quan Rubió i

⁷ Observem similituds amb el que Kathryn Woolard ha denominat “post-natural authenticity” [autenticitat postnatural] (2016, pp. 36-38).

Lluch pronuncia el seu discurs ho expliquen. L'any 1893 Mistral envia unes paraules amb motiu de la celebració del cinquè centenari dels primers Jocs Florals del Consistori de Barcelona (1393). Amb el seu missatge el poeta provençal donava suport a la identitat lingüística i cultural de les llengües catalana i occitana. Però el seus comentaris havien perdut la significació d'uns anys enrere. Primerament, l'any 1887 els catalans van demanar a la reina regent María Cristina (r. 1885-1902) que el català fora oficial a nivell administratiu i educatiu a Catalunya. Açò era impossible a la zona occitana, com demostra que Charles Maurras (1868-1952) ho intentara el 1888 i que la proposta fora totalment bloquejada des de París (Rafanell, 2006, p. 126⁸; Hawkey i Langer, 2016, p. 91; Lledó-Guillem, 2017, pp. 13-14). Les circumstàncies polítiques feien que l'ideal d'unitat de Mistral no tinguera cap sentit. Rubió i Lluch necessitava invertir potser més energia a defensar la unitat de la llengua catalana mitjançant el seu concepte de normativa. La imatge neoplatònica d'estabilitat i manteniment d'un origen ideal representada pel "misteriós llaç" podia ajudar en aquest sentit combinada amb una altra metàfora: la llengua catalana és una princesa o mare adormida.

⁸ El llibre de Rafanell (2006) continua essent referència obligada per tractar el tema de la relació catalano-occitana durant aquest període.

2. La recerca d'una normativa lingüística comuna mitjançant el darwinisme literari

Rubió i Lluch, inspirat pel mallorquí Marià Aguiló i Fuster (1825-1897), utilitza la metàfora d'una princesa adormida per a descriure la llengua catalana i per a mostrar que l'objectiu final és enaltir la llengua comuna que uneix els diferents pobles catalanòfons. Aquesta imatge es relaciona amb la utilitzada per Joan Maragall (1860-1911), qui és esmentat pel mateix Rubió i Lluch. Es tracta de descobrir o despertar aquesta princesa adormida, coberta o silenciada pel domini castellà, i així adonar-se que hi ha una llengua catalana comuna. Només d'aquesta manera es podrà crear o redescobrir la normativa que serà acceptada per tots:

Y com diu el mestre Aguiló, en una imatge, tant pintoresca y vigorosa com totes les seves, en la major part dels llibres que durant tres sigles se diuen irrisoriament escrits en llengua catalana, s'hi veu per sota, l'idioma castellà, mal girbat, que se 'n du a la esquena per anar a soterrarlo, el cadavre del nostre matern llenguatge. Mes aquell cadavre, com la princesa encantada de la llegenda, de qui morta y guarnida de flors y ab vel funerari sobre 'l seu bell rostre, s'enamorà el fill del Rey de Florianda, era també l'objecte de l'amor y del culte respectuós de nostre poble, y en son llit de mort esdevenia feconda com la gentil donzella misteriosa [...] y dins de la tomba creava noves formes gramaticals y bells mots, y recordava ses tendres tonades, y plasmava nous y richs dialectes Y aquí els teniu avuy cercant afanyosos a llur mare, y al trobarla rediviva, se

reconeixen llurs fills, y se donen l'abraçada de germanor en aquesta festa esplendorosa, a la que venen en respectuós romiatge els fills de la florida sultana del Túria, y els de la gentil fada de la mar Mediterrana, els de la Sardenya catalana, portant als llavis encara la llengua de Pere IV, y els catalans de l'altra banda del Pirineu, que alçant els ulls al mur que ara 'ns separa, pensen, com diu el nostre inspirat poeta Maragall, en el dia que serem tots uns. (Rubió i Lluch, 1908, p. 80)

Observem la imatge d'uns fills que van des de València fins a Sardenya i on s'inclou la Catalunya Nord. Aquests fills busquen la seua mare comuna que és l'origen comú de tots els catalanoparlants. Aquesta mare ha sigut soterrada per l'idioma castellà, però no està morta, sinó adormida. Es tracta d'una imatge clarament neoplatònica que complementa el neoplatonisme de la imatge del "misteriós llaç" que havíem vist abans. Des de les varietats, és a dir, des dels fills, s'ha de retrobar i despertar la mare, la llengua comuna. Consisteix en la recerca de la unitat perfecta original i apropar-se a la perfecció de l'origen comú. Al mateix temps, trobar la mare implica llevar-la del soterrament al qual l'ha sotmesa sobretot el castellà fent la impressió que està morta. Aquesta metàfora de la princesa adormida i soterrada mostra el perill i les conseqüències d'aquest soterrament: per una banda, aniquilar la llengua catalana amb la substitució lingüística. Per una altra banda, fer creure que no hi ha una llengua comuna, sinó un ventall ample de varietats que demanen la seua independència lingüística. Aquest perill era especialment patent a la Regió de València, on les classes dirigents tenien interessos polítics diferents o contraris als de la burgesia industrial

proteccionista catalana (Ferrando Francés, 2019, p. 28). Tanmateix, i amb la gran influència del mallorquí Antoni Maria Alcover, el màxim representant de la Renaixença valenciana, Teodor Llorente (1836-1911), va ser rebut amb honors al congrés fins al punt que el seu tractament va ser mencionat pels diaris valencians. No obstant això, Llorente va mantindre un calculat distanciament polític per conservar la seua posició privilegiada a València i no ser acusat de catalanisme polític, encara que va donar suport a la vessant científica del congrés (Ferrando Francés, 2019, p. 44).

Dins d'aquest context, la metàfora de la princesa o mare adormida connotava la imatge postcolonial del palimpsest. Els castellans o la llengua castellana han soterrat la llengua catalana que encara està viva. Aquesta metàfora ens fa pensar en la identitat catalana com un manuscrit on s'ha escrit inicialment un text en llengua catalana que després s'ha intentat esborrar per escriure'n un altre, principalment en castellà. Tanmateix, encara hi ha rastre del text en català suposadament esborrat que, a més a més, es pot recuperar, encara que també existeix el perill que la llengua catalana desaparega si no es fa res al respecte (Ashcroft, Griffiths i Tiffin, 2007, pp. 158-160; Lledó-Guillem, 2023, p. 52). Ja són tres segles, des del Renaixement del segle XVI, durant els quals, segons Rubió i Lluch, la llengua catalana no ha experimentat la gramaticalització que altres llengües neollatines han manifestat i no s'ha usat com llengua de cultura. Això ha tingut l'avantatge de mantindre una semblança constant entre la llengua literària erudita i la llengua popular, però hi existeix el perill que la princesa adormida i soterrada es

transforme en una princesa morta. Si això ocorre, les varietats filles d'aquesta llengua mare es transformaran en òrfenes, perdran la seua identitat unitària i la llengua desapareixerà. Des d'un punt de vista colonial, l'estructura del palimpsest esdevindrà un manuscrit monolingüe, és a dir, amb només un text que estarà escrit en castellà. Rubió i Lluch no menciona el soterrament perpetrat per la llengua francesa a la Catalunya Nord i se centra sobretot en el castellà, però en ambdós casos el perill de la identitat catalanòfona transformant-se d'un palimpsest a un manuscrit és aplicable.

Però com es pot arribar a salvar la llengua catalana? Mitjançant la col·laboració de totes aquestes varietats catalanòfones i amb l'objectiu de codificar la llengua comuna. Com afirma Rubió i Lluch, Joan Maragall ens havia donat la fórmula de competició entre les diferents varietats perquè hi havia

el perill d'adoptar de cop y volta un dialecte com a única llengua literària, avans d'haverse enfortit ab aquella lluita natural, avans d'haver ponderat la seva superioritat ab sos afins, avans d'haverse penetrat dels elements generals de la llengua y haversen assimilat els necessaris [...] pensi cadascú que son dialecte es el millor per ell, perquè es la única llengua viva en sos llavis; y encara que'n vegi un altre sobreposar-se per la excel·lencia de ses obres literaries o pel major nombre y cultura de la gent que'l parlen, esperi sempre cadascú qu'ell mateix o altres podran demà fer prevaldre el seu; perquè no son les llengües les que fan als genis y llurs obres, sinó els homes els que fan les llengües per poètica inspiració. (Maragall, 1908, p. 491)

Es tracta d'un testimoni sorprenent de Maragall, mencionat també per Rubió i Lluch, quant a la recerca de la unitat de la llengua i de la normativa de la llengua literària comuna. La zona políticament i culturalment més preparada per recuperar i enaltir la llengua era, sens dubte, el Principat de Catalunya (Ferrando Francés i Nicolás Amorós, 2011, pp. 353, 497). Cal recordar que a finals del segle XIX es planteja la necessitat política d'establir una llengua normativa comuna, és a dir, la planificació del corpus, que coincideix amb un moment d'exaltació del nacionalisme català. Com afirmen Hawkey i Langer, el 1888 es va crear l'*Acadèmia de la Llengua Catalana*, que va durar molt poc, i a principis de la dècada de 1890 el diari *L'Avenç* comença una campanya de reforma de la llengua catalana (2016, p. 92). S'observen tres tendències en competició a l'hora de codificar la llengua catalana: primerament, la idea de Marià Aguiló de basar la codificació en la llengua clàssica de l'Edat Mitjana i el segle XVI. La segona postura la va proposar Antoni de Bofarull (1821-1892) argüint que la norma s'havia de basar en la llengua usada al Principat de Catalunya durant els segles XVII i XVIII (Ferrando Francés, 2019, p. 246). Finalment, el diari *L'Avenç* proposava una codificació que reflectira principalment la varietat oriental de la ciutat de Barcelona. Pompeu Fabra, nascut al Principat de Catalunya,⁹ en un primer moment va defensar la postura de *L'Avenç* (Ferrando Francés, 2019, p. 254)¹⁰, però després va

⁹ A Gràcia, que actualment és part de la ciutat de Barcelona.

¹⁰ "Abandonar formas vivas per otras d'arcaicas, y més quand aqueixas no són pas millors [...] dificultaria extraordinariament la popularisació de la llengua escrita. Hem de depurar y enriquir el vocabulari y la

modificar les seues idees i es va decantar a una codificació més composicional en considerar la tradició medieval i les altres varietats. Les raons d'aquest canvi es troben en una millor formació filològica i dialectal i en un estudi més profund de la diversitat sociopolítica i cultural de les diferents regions catalanoparlants (Ferrando Francés i Nicolás Amorós, 2011, p. 500). Aquesta transformació es veu en la codificació establida a la *Secció Filològica* de l'*Institut d'Estudis Catalans*, fundada el 1911, en la qual Fabra va ser la figura codificadora principal.¹¹

El 1906 Fabra ja s'havia acostat a una visió més composicional de la codificació considerant la tradició i les altres varietats. Tanmateix, en comparació, Rubió i Lluch i Maragall, dos autors del Principat, són més extrems en considerar que en general els escriptors del Principat de Catalunya no tenen cap tipus de preferència quant a la

sintaxis, però las formas actuales y la pronunciación oriental han de ser definitivamente adoptadas, per la seva innegable superioritat" (Fabra, 1891, pp. 388-389). Veiem que Fabra usa la vocal "a" en els plurals femenins ("formas", "vivas" "altras", "arcaicas", "aqueixas", "adoptadas" en comptes de *formes*, *vives*, *altres*, *arcaiques*, *aqueixes* i *adoptades* que ell va proposar uns anys després en les seues obres normatives a la *Secció Filològica* i que defensa la normativa actual). Posteriorment, en les obres ortogràfiques de 1913 i 1917, Fabra es va acostar a la pronunciació del català occidental especialment quant a la distinció de les vocals àtones "e" i "a" que el català oriental pronuncia com neutres [ə], i va preferir usar la vocal "e" en els plurals femenins seguint la pronunciació occidental i la tradició medieval, com havia postulat Marià Aguiló.

¹¹ Vegeu la introducció d'aquest estudi.

normativa.¹² Això es veu de manera més explícita quan Maragall fa al·lusió a la importància del *Volksgeist* de cada varietat de la llengua catalana¹³. A més a més, anima els escriptors d'altres dominis que no són el Principat a no deixar-se enlluernar per la situació avantatjosa d'aquesta regió perquè, segons Maragall, el concepte de llengua és una abstracció "i no hi ha sinó dialectes" (Maragall, 1908, p. 490). Aquesta lluita darwiniana de varietats de la llengua catalana implica una visió d'igualtat de totes les varietats perquè, encara que han de competir entre elles per veure quina tindrà més influència en la creació de la normativitat o codificació de la llengua, en realitat són totes la mateixa cosa: filles de la princesa adormida. La varietat elegida serà aquella que desperte del tot la mare. El cultiu literari es pot interpretar com un procés neoplatònic ascendent des de la multiplicitat a la unitat lingüística. Potser siga una abstracció com diu Maragall, però l'objectiu final és la unitat i el màxim apropament a la llengua mare única. La unitat de la llengua queda així enaltida amb el discurs de Rubió i Lluch sobre la possible creació d'una norma.

3. La preponderància de la normativitat en el *Volksgeist* del català

Si bé Maragall parla dels "dialectes" com l'única realitat existent, en aquest esquema neoplatònic de Rubió

¹² Rubió i Lluch havia nascut a Valladolid, però es pot considerar del Principat per la seua varietat oriental del català, per les arrels familiars i perquè va estudiar i es va formar principalment a Barcelona.

¹³ Tampoc utilitza el terme explícitament.

i Lluch de la princesa adormida i soterrada i de la lluita darwiniana entre les diferents variants basada en el cultiu literari, observem que s'obria un debat potencial sobre què era més important: la literatura o la llengua que feia possible aquesta literatura i que necessitava ser normativitzada o codificada? Aquest dilema ja havia aparegut en l'ideal lingüístic de Humboldt dins del seu plantejament del *Volksgeist*. Veurem com una aparent superioritat de la literatura respecte a la codificació de la llengua, que ocuparia un paper suplementari, podia ser qüestionada o desconstruïda amb l'esquema neoplatònic de recuperació de la llengua catalana que Rubió i Lluch havia plantejat amb la imatge de la princesa. La metàfora també semblava desconstruir els beneficis a llarg terme d'una falta de codificació o normativa de la llengua que el mateix Rubió i Lluch havia mencionat com una de les qualitats de la llengua catalana per mantindre la unitat entre la llengua del poble i la llengua erudita.

Un dilema similar havia aparegut des dels primers moments en què el terme *Volksgeist* adquireix la seua preponderància amb el Romanticisme del segle XIX. Certament, l'origen del concepte de *Volksgeist* el trobem ja en la figura de Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716) i amb la seua discussió amb el filòsof anglès John Locke (1632-1704) sobre la relació entre llengua i realitat. Segons Locke, la relació entre la llengua i la realitat era completament arbitrària, mentre que Leibniz afirmava que hi havia hagut al principi una relació natural entre llengua i realitat, però després aquesta relació s'havia perdut. D'acord amb el filòsof alemany, l'estudi de l'etimologia ajudaria a trobar aquesta connexió (McElvenny, 2024, p.

10). Potencialment l'estudi etimològic implicaria veure com cada poble amb la seua llengua s'havia desviat o havia adaptat la relació natural comuna entre llengua i realitat. Segons Leibniz, "la llengua era el mirall de la vida espiritual de la nació" (Jordan i Orr, 1970, p. 114). Uns anys després Johann Gottfried von Herder (1744-1803) afirma que no es tracta d'una pèrdua de la relació natural entre llengua i realitat amb el pas del temps. En realitat, l'origen de la llengua és un procés de reflexió. Diferents pobles veuen un objecte i observen les seues característiques. Un poble emfatitzarà unes qualitats o característiques de l'objecte i uns altres pobles n'emfatitzaran unes altres. Aquesta reflexió o selecció es manifesta en el terme que cada poble usarà per referir-se a un objecte. Com a conseqüència, la diferència entre les llengües mostra quins trets dels objectes i essències del món exterior i interior els diferents pobles han considerat més importants a l'hora de anomenar-los i formar les seues llengües de grup. Llavors les llengües mostren el *Volksgeist* o l'esperit dels pobles que les parlen (Herder, 1772, p. 55; McElvenny, 2024, p. 24). Aquesta concepció del *Volksgeist* la va adoptar Wilhelm von Humboldt (1767-1835). Ell va distingir entre la lingüística d'estructura i la lingüística de caràcter. La primera se centrava en les característiques gramaticals, mentre que la segona s'interessava sobretot en l'ús de la llengua per a escriure literatura. La lingüística de caràcter era la més important perquè revelava la verdadera naturalesa d'un poble mitjançant la literatura (Humboldt, 1997 [1820], pp. 12-13; McElvenny, 2024, p. 26). Aquesta idea es podia qüestionar molt fàcilment, ja que segons Humboldt, la literatura només es podia crear quan la

llengua havia adquirit una forma sòlida i sofisticada. Per tant, si bé la literatura es col·locava en una posició superior, la literatura no podia existir sense l'element que es considerava inferior: la gramàtica de la llengua. Aquesta qüestió ja l'havia mencionada Jacob Grimm (1785-1863), qui si bé es va interessar més per la literatura de les llengües germàniques, també és l'autor de la famosa Llei de Grimm, que diferenciava les llengües germàniques de la resta de les llengües indoeuropees amb criteris estrictament de fonètica històrica. El mateix autor va dir que l'estructura gramatical d'una llengua era una manifestació del *Volkgeist* del poble que la usava (McElvenny, 2024, p. 19). Amb aquests paràmetres podem apropar-nos a la part final del discurs de Rubió i Lluch on afirma:

El nostre idioma tenia ja la consagració literària; li bastaria la figura excelsa del nostre Verdaguer, pera que ocupés un lloch distingit entre les literatures d'aquest vell continent: mes li mancava alguna cosa més, la consagració científica. Teníem aquest deute envers la cultura universal, y per això, com ja us ho havem expressat en la nostra lletra de convit, us hem cridat a tots vosaltres, filòlechs estrangers y germans nostres espanyols, a quants la haveu aymada o estudiada, perquè 'ns ajudeu a pagar aquest deute, venint a la terra d'En Bastero y d'En Milà, a retornarnos augmentat, el cabal científich que aquets ilustres sabis nos entregaren. (Rubí i Lluch, 1908, p. 82)

Mitjançant aquest fragment Rubió i Lluch col·loca la normativa, la codificació de la llengua, per damunt de la

literatura com a representació de l'esperit d'un poble. A més a més, es pot considerar una conseqüència de la metàfora de la llengua com una princesa adormida o com una mare, que havia sigut fonamental per a defensar la unitat de la llengua. La clau la trobem en la menció del poeta Jacint Verdaguer (1845-1902). Aquest autor català ha sigut considerat com la figura poètica més important de la Renaixença i una demostració de l'ideal d'aquest moviment de recuperació de la literatura catalana com llengua literària. Amb l'autor de *L'Atlàntida* s'havia manifestat una identificació molt profunda entre la llengua popular i la llengua erudita (Ferrando Francés, 2019, pp. 24-25), que és exactament el que Rubió i Lluch emfatitza en el seu discurs. La menció del poeta Verdaguer dins del discurs es pot interpretar de dues maneres: primerament, semblaria que amb Verdaguer ja s'ha despertat i s'ha descobert la mare, la princesa, la llengua catalana comuna a tots els indrets catalanòfons. En segon lloc, es podria pensar que els escriptors no s'haurien d'enlluminar per la fama i el talent d'un poeta del Principat i haurien de continuar barallant entre ells per veure qui arriba a una obra que faci possible despertar definitivament la llengua i establir una normativa. Tanmateix, qualsevol d'aquestes possibilitats no pot negar que cal una codificació "científica" de la llengua, que implica una normativitat. Sembla que aquesta és la màxima meta. Des d'una perspectiva neoplatònica, que ja hem vist primerament en la descripció del *Volksgeist* català com un "misteriós llaç" entre llengua i identitat, i després en la idea de la llengua com una princesa adormida i soterrada, hi apareix el pensament de descobrir un element constant de la

identitat catalanòfona: la llengua. Així, entre els escriptors de diferents varietats que competeixen entre ells per crear una obra tan perfecta que obrirà les portes per a crear una normativa, l'objectiu principal és la unitat de la llengua manifestada en una normativa comuna. Hi ha una estructura piramidal que comença amb una diferenciació dialectal en la base i un desig de pujar mitjançant el cultiu literari cap a la unitat i cap a un descans que es manifesta no amb una princesa adormida, sinó amb la mateixa princesa i mare gaudint de la pau i llibertat després de tants anys de soterrament. Açò només es pot aconseguir amb el que Humboldt va anomenar lingüística d'estructura, l'estudi gramatical, la creació d'una norma. I això és el que demana Rubió i Lluch. La menció de Verdaguer, encara que la seua obra no haguera arribat fins a la cúspide de la piràmide o jerarquia neoplatònica, era un avís de la verdadera necessitat de la llengua catalana: el reconeixement internacional. La millor manera de aconseguir-ho era amb la creació de la normativa.

Notem, per tant, que en el discurs de Rubió i Lluch, encara que la manca de normativa ha fet de la llengua catalana un cas especial entre les llengües romàniques a principis del segle XX, és la normativa la que provocarà que aquesta llengua tinga un reconeixement merescut. És la normativa la que finalment representa el *Volksgeist* català, més que el cultiu literari. L'existència de la princesa adormida només va ser possible perquè hi havia ja un nivell gramatical de la llengua amb un desenvolupament considerable que va veure els seus fruits a l'Edat Mitjana. Per a despertar la princesa no basta el conreu literari, sinó

descobrir la normativa, que és la que verdaderament representa l'esperit de la comunitat catalanòfona.

4. Conclusió

El discurs de Rubió i Lluch amb la defensa final de la normativització es pot interpretar com una invitació a l'estudi filològic de la llengua catalana seguint les directrius de la romanística del moment. Això semblava fonamental per a aconseguir el reconeixement internacional de la llengua i els desitjos nacionalistes d'Enric Prat de la Riba i de *Solidaritat Catalana*. La seua idea va ser confirmada per autors d'altres indrets catalanòfons com el mallorquí Alcover i el valencià Llorente. Com hem vist abans, Alcover va dir al congrés que calia donar suport econòmic als joves perquè anaren a Alemanya a formar-se filològicament, ja que el nivell acadèmic a les terres catalanes encara no era el que calia (1908, p. 488). Llorente dona un exemple molt clar en un article publicat al diari *Las Provincias* (12-XI-1906) en castellà:

¿A quién se oculta que el cultivo literario de un idioma requiere, por manera indispensable y previa, su profundo estudio gramatical? Provenza nos ha dado en esto un buen ejemplo: á Mistral bastábanle y sobrábanle, para su gloria, sus poemas; pero el Homero del Ródano creyó que, en bien de su país, debía hacer algo más: la investigación y el análisis exacto, minucioso, completo de la lengua elevada por él a las más altas cumbres de la poesía; y empleó largas, muy largas veladas, en formar su diccionario, que es, en muy distinta labor, una obra tan

magistral como *Mireya*. (Citat en Ferrando Francés, 2019, p. 57)

La idea de Llorente coincideix exactament amb la de Rubió i Lluch, encara que d'una manera més directa i usant la figura de Mistral en comptes de Verdaguer. Sembla que la labor poètica i lingüística estiguen al mateix nivell, però en el context de promoció de la llengua catalana i dins del discurs de Rubió i Lluch, les connotacions de l'obra de Llorente posen per damunt l'estudi de la llengua i, com a resultat, la codificació i la normativitat.

Significava açò que l'element literari quedava supeditat a l'estudi de la llengua i de la normativa? Significava que la lingüística de caràcter de Humboldt quedava per davall de la lingüística d'estructura més centrada en la llengua? Això ho podrien haver preguntat a Alcover quan volia enviar els joves filòlegs a Alemanya. Si els joves hi hagueren anat per a estudiar amb els *Junggrammatiker* o neogramàtics amb la seua equiparació de la lingüística amb la geologia i la física com ciències exactes, aleshores potser la literatura sí haguera quedat relegada, perquè la llengua es considerava un ésser independent on la voluntat humana no tenia cap paper en la seua evolució. Però si aquests joves hagueren estudiat amb l'alternativa als neogramàtics a Alemanya, Karl Vossler (1872-1949), la cosa hauria sigut diferent. Dos anys abans del congrés, Vossler havia publicat el seu *Positivismus und Idealismus in der Sprachwissenschaft* [Positivisme i idealisme en la ciència del llenguatge] (1904), on quedava clar que la literatura ocupava un lloc principal en la valoració d'una llengua. Això ho veiem uns anys després

quan la llengua catalana ja ha sigut pràcticament codificada amb l'obra de Pompeu Fabra, i quan Wilhelm Meyer-Lübke ha publicat el seu *Das Katalanische* (1925) mostrant la independència de la llengua catalana des d'una perspectiva neogramàtica. Vossler li va escriure una carta a Carles Riba el 1926 on li parla de la impressió que aquest llibre li va fer. Diu que s'ha quedat molt decebut en llegir-lo perquè l'ha vist com una "fabricació buida i desconsiderada" perquè "si manca l'interés per la literatura i, més encara, per la poesia d'un poble, llavors no es pot mostrar quin lloc aquesta llengua mereix ocupar en el camp de l'esperit humà" (citada en Wittlin, 2001, p. 516)¹⁴. Potser la diferenciació no era tan estricta perquè, com afirma Michael Gerli, ens trobem en un moment en què la filologia volia i es veia capaç de donar suport empíric a la noció romàntica del *Volksgeist* (2001, p. 117). La qüestió no quedava del tot clara i sembla que encara no ho està en el moment en què escric aquest estudi.

¹⁴ La traducció al català es meua.

Bibliografia citada

- Alcover, A. M. (1908). Esmena de Mn. Antoni M. Alcover, a les conclusions del Ponent [Dr. Gregori Artizà]. In A. M. Alcover (Ed.), *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (1906) (p. 488). Joaquim Horta.
- Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (2007). Palimpsest. In B. Ashcroft, G. Griffiths, & H. Tiffin (Eds.), *Post-Colonial Studies. The Key Concepts* (2^a ed, pp. 158-160). Routledge.
- Badia i Margarit, A. (2004). El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana com a precedent de la normativa composicional. In A. Ferrando (Ed.), *En Moments claus de la història de la llengua catalana* (pp. 501-515). Universitat de València.
- Crowley, T. (2007). Language endangerment, war and peace in Ireland and Northern Ireland. In A. Duchêne, & M. Heller (Eds.), *Discourses of Endangerment* (pp. 149-168). Continuum.
- Fabra, P. (1891). Conjugació del verb català. Present de subjuntiu i infinitiu. *L'Avenç*, 31 de desembre, 381-389.
- Ferrando Francés, A. (2019). *Fabra, Moll i Sanchis Guarner. La construcció d'una llengua moderna de cultura des de la diversitat* (2^a ed). Universitat de València.
- Ferrando Francés, A., & Amorós, M. N. (2011). *Història de la llengua catalana (Nova edició revisada i ampliada)*. UOC.
- Fishman, J. (2000). Pompeu Fabra i el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. In J. Ginebra et

- al (Eds.), *La lingüística de Pompeu Fabra* (pp. 41-55). IIFV / URV.
- Gerli, M. E. (2001). Inventing the Spanish Middle Ages: Ramón Menéndez Pidal, Spanish Cultural History, and Ideology in Philology. *La Corónica*, 30(1), 111-126.
- Grillo, R. D. (1989). *Dominant Languages. Language and Hierarchy in Britain and France*. Cambridge University Press.
- Hawkey, J., & Langer, N. (2016). Language policy in the long nineteenth century: Catalonia and Schleswig. In C. Russi (Ed.), *Current Trends in Historical Sociolinguistics* (pp. 81-107). De Gruyter.
- Hobsbawm, E. J. (1990). *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality*. Cambridge University Press.
- Herder, J. G. V. (1772). *Abhandlung über den Ursprung der Sprache*. Voss.
- Hina, H. (1986). *Castilla y Cataluña en el debate cultural 1714-1939. Historia de las relaciones ideológicas catalano-castellanas* (trad. R. Wilshusen). Península.
- Humboldt, W. V. (1997 [1820]). On the comparative study of Language and its relation to the different periods of Language development. In T. Harden, & D. J. Farrelly, *Wilhelm von Humboldt: Essays on Language* (trad. J. Wiczorek, & I. Roe, pp. 1-22). Peter Lang.
- Kloss, H. (1969). *Research possibilities on group bilingualism: A report*. International Centre for Research on Bilingualism.
- Lledó-Guillem, V. (2017). Cataluña pide la entrada en la Francofonía: el retorno a la subagrupación románica

- del catalán y el proyecto político-lingüístico del Estado español. *Bulletin of Hispanic Studies*, 94(1), 1-18.
- Lledó-Guillem, V. (2023). Ideologies lingüístiques a la Comunitat Valenciana: Un estudi introductori. *Quaderns d'Estudi*, 23, 10-70.
<https://www.uv.es/1286367829660>
- Llorente. (1906). *El Congreso Internacional de la Lengua Catalana*. Las Provincias, 12 de novembre.
- McElvenny, J. (2024). *A History of Modern Linguistics. From the Beginnings to World War II*. Edinburgh University Press.
- Maragall, J. (1908). La literatura catalana ¿ha de concedir a un dialecte determinat el predomini absolut demunt tots els altres? ¿ha de mantenir y utilisar les diferents varietats dialectals? In A. M. Alcover (Ed.), *Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana (1906)* (pp. 489-493). Joaquim Horta.
- Meyer-Lübke, W. (1925). *Das Katalanische*. Carl Winter.
- Perea, M. P. (2006). *El centenari del Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana*. Biblioteca de Catalunya.
- Rafanell, A. (2006). *La il·lusió occitana. La llengua dels catalans entre Espanya i França*. Assaig 37. Quaderns Crema.
- Rubió i Lluch, A. (1908). Discurs. In A. M. Alcover (Ed.), *Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana (1906)*, (pp. 74-82). Joaquim Horta.
- Vossler, K. (1904). *Positivismus und Idealismus in der Sprachwissenschaft*. Carl Winter.

- Wittlin, C. (2001). Rev. of Untersuchungen zum lateinischen Erhwortschatz des Katalanischen. Aspekte der Klassifizierung und Differenzierung im Verhältnis zu Gallo- und Hispanoromania, by Stephan Koppelberg. *Romance Philology*, 54, 513-17.
- Wolard, K. (2016). *Singular and Plural: Ideologies of Linguistic Authority in 21st Century Catalonia*. Oxford University Press.
- Wright, S. (2004). *Language policy and language planning: From nationalism to globalisation*. Palgrave Macmillan.
- Zantedeschi, F. (2024). The Occitan Latin Idea Between Tradition and Modernity, 1870s-1880s. *Romance Quarterly*, 15-29.